

Hiçbir şey göründüğü gibi değil

Aşkın, cinayetin ve felsefi sorgulamanın iç içe geçtiği "Karasevdalılar" da Javier Marias, gerçeğin sürünen yüzünün ötesine okuru şaşırtacak sürprizlerle adım atıyor. Bu noktada öne çıkan soru "Doğru nedir?" oluyor.

□ Aİİ BULUNMAZ

"En çirkin cinayeti daima güzel gösteren, onu kılı kırk yararak gerçekleştiren biri bulunur, tamamen sinsî olmayan, en azından mide bulantısı olmadan anlaşılabilir bir sebep bulunur." (Kitaptan)

Javier Marias'ın adı, Nobel Edebiyat Ödülü için epeydir gündemde. Hatta bugüne dek kazanamamasını yadırgayıp Nobel Ödül Komitesi'ni eleştirenlerin sayısı da sürekli artıyor. 1992'den bu yana kitapları birçok dile çevrilen, ele aldığı konularla dikkat çeken ve aynı zamanda kendisi de çevirmen olan Marias'ın, özellikle (Ateş ve Mızrak, Dans ve Rüya ile Zehir, Gölge, Veda'dan oluşan) "Yarınki Yüzün" üçlemesi (Metis Yayınları) aracılığıyla büyük bir hesaplaşmaya giriştiğini atlamamalıyız. Söz konusu hesaplaşmanın zamana dair olduğunu, yani aslında insanla ilgisi bulunduğunu söylemek lazım.

Marias'ın, "Yarınki Yüzün" üçlemesine basabasının hayatından parçalar katması, adı geçen hesaplaşmayı daha anlamlı kılıyor. Baba Julian Marias, İspanya'da Franco döneminde epey zaman hapis yatmış bir isim.

Bu üçlemeyle birlikte Marias'ın öne çıkan özelliği, zarif ve zemini sağlam yorumculuğu. İnceliğin cezasız kalmadığı, zarafetin büyük bir özenle karalandığı dünyada Marias'ın metinleri okunası türden. "Yarınki Yüzün" üçlemesinin kahramanı Jaime Deza gibi Marias da "insan yorumcusu." Bu yorumculuğu, sıradan insanların sıra dışı ve korkunç davranışlarını çözümlemesini de sağlıyor. Marias bunu, insanın zihnini ve ruh halini anlamaya uğraşarak yapıyor. Temel sorularından biri şu: Size, şiddet uygulama imkânı verilseydi bunu kullanır mıydınız?

Marias, günümüzün toplumlari ve insanlarını siyasi tarihle de bir arada düşünüp romanlaştırıyor. Yazarın esas meselesi insan ve onun dünyadaki konumu. Bir oyun oynar gibi hareket edip durgun insanları gündeme getiriyor. Bir anlamda eyleme çağrı babında küskürtçüğe da soyunuyor. Yaptığı bir başka şey,

yarattığı karakterleri hayata ekleyip geçmişin ve bugünün eleştirisine girişmesi. Türkçeye Salih Nilüfer tarafından çevrilen Karasevdalılar'da ise bu yergiyi aşk, tekdüzelik ve insanın karanlık noktaları üzerinden yapıyor.

KAYITLARDAN SİLİNE "KUSURSUZ ÇİFT"

Marias, Karasevdalılar'a müthiş bir giriş yapıyor. Maria Dolz, her sabah çalıştığı yere tıklmadan önce gittiği kafede, sıkıcı hayatını biraz olsun düzlüğe çıkararak Luisa ve Miguel çiftini uzaktan izleyip keyifleniyor. İkiliğin uyumu, mutluluğu ve görünüşü Dolz'u deyim yerindeyse mest ediyor. Ancak bu tabloyu bozan şey, Miguel'in anlamsızca öldürülüşü. Şoke edici bu olay sonrasında harekete geçen iç sesi Dolz'a, Miguel'in de diğer tüm ölenler gibi "kayıtlardan silindiğini" söylüyor.

Miguel'in öldürülüşüyle kayıtlardan silinenlerin başında, Marias'ın kurguladığı ideal çift imgesi geliyor. İkisinin her hareketini, tüm mimik ve jestlerini dikkatle izleyen Dolz, "kusursuz çiftin" adeta ressamına dönüşüyor. Yayınevinde çalışan, kibirli yazarların kokain de dâhil olmak üzere, her türlü tuhaf isteğini yerine getirmeye uğraşan Dolz'un yaşamında güzel giden tek şey neredeyse kafedeki o çift. Bu nedenle öldürülen Miguel onda soğuk düş etkisi yaratıyor.

Marias'ın bu cinayete ortaya koyduğu ve romanı bir başka kulvara sokan önemli belirlemesi ise olup bitenle ilgilenip ona kısa zaman ayırmaktan, yaşananların ardından önemsenmeyeşine dair. Dolz'un çevresindeki gibi hepimizin erteleme ya da böyle insanlarla dolu. Miguel'in "zavallı adam" diye nitelenmesi de bu yüzeyel yaklaşımın bir sonucu.

Fakat Dolz, bu yolu tercih etmiyor ve epey bir zaman sonra yine aynı mekânda rastladığı Luisa'nın yanına gidip onunla konuşmaya başlıyor. Bu buluşma, öldürülen adamın nasıl bir iz bıraktığını ve olayın saçmalığını ortaya çıkarıyor; Luisa kendini açıyor: "En kötüsü nedir biliyor musun?"

(...) Miguel saldırı sonucunda hayatını kaybetmiş ya da güpegündüz sokak ortasında cinayete kurban gitmiş olmasına rağmen kimseden nefret etmiyor olmam."

Luisa, acıyı hafifletmenin altın kuralını işletip biriktirdiklerinin tümünü anlatırken Dolz da kendini talihsizliğin boca edildiği bir kulak olarak görüyor.

Marias'ın, karakterleri konuşturduğu bölümlerden anladığımız üzere cinayet, hemen hepsinin eteğindeki taşları dökmelerini sağlayan ve birbirinin derinine inmesini kolaylaştıran bir olay. Dolz, Luisa ve Miguel'in yakın arkadaşı Javier Diaz-Varela, bu eksende tecrübelerinden yola çıkarak hayli geniş çözümler yapıyor. Tıpkı "insan ölümünden sonra en yakınları vasıtasıyla yaşamaya devam eder ve onlar da merhum sayesinde tanışıp kaynaşır, adeta onunla geçmiş temasları, onları bir kardeşlik birliğine ya da kasta ait kılar gibidir" sözüne benzer biçimde. Aslında silsile halinde devam eden bu ve bunun gibi belirlemeler, bir bakıma hayata dair sorgulamaların parçası.

KURMACA BİZE FARKINDA OLMADIKLARIMIZI GÖSTERİR

Marias'ın adeta bir odaya kapatıp konuşturduğu karakterlerin, bu laflamalarının ardından yakınlaştığına tanık oluyoruz. Bunu bir adım öteye götürürlerse Diaz-Varela ve Dolz. Söz konusu aşk, Marias'ın göstere göstere getirdiği bir durum. Onca ima ve cümlelerin peşinden beklenen bir şey. Beri taraftan bu diyaloglarda her şey var; tarih, siyaset, psikoloji ve elbette aşkın kendisi. Bir cinayetin arkasından gelen yakınlaşmalar,

Marias'ın eliyle büyük bir deneyim aktarımına dönüşüyor. Dolz ve Diaz-Varela'nın yakınlığının da eksik parçalar ortada dururken doğrular gizleniyor: Dolz, Diaz-Varela'ya, Diaz-Varela da Luisa'ya âşık. Marias, bu noktada okuru zorlamaya, olayları da karmaşıklığa başlıyor. Peş peşe sorular gelirken açıklanacak çokça karanlık

nokta beliriyor. Matem günlerini izleyen zamanda, karşı konulamaz duygu ve tutkuların kendini göstermesi, Marias'ın Karasevdalılar'da başarıyla kurguladığı ve çoğu şeyin üstünü örten bir oyuna evriliyor. Bu da ölmüşlerin ruhunu takip etmek yerine, dünyada kalmaya karar verişin göstergesi bir yandan.

Dolz ve Diaz-Varela'nın uzun konuşmalarıyla beraber, birbirine açtığı duygular tam bir roman havasında. Daha doğrusu, yazarlarla fazla muhatap olan Dolz, o sohbetleri kitaplara benzeriyor. Bu anlamda Marias, ikisinin diyalogunu Karasevdalılar içinde ayrı bir roman gibi kuruyor. Zaten onların konuşmalarının önemli bir bölümü kitaplar üzerine; gerçekleşen onca şey içinde, hem Dolz hem de Diaz-Varela, "kurmaca bize bilmediklerimizi ya da farkında olmadıklarımızı gösterir güçte" sözünün peşinden gidiyor. Yani kurgulanan her şey, bir cinayet veya roman da olabilir bu, gerçekleri gün yüzüne çıkarabiliyor. "Gerçek suçlu kim?" ya da "Esas suç ne?" soruları da onları kovalıyor böylece. Azmettiriciliğin, cinayet kurgulamanın veya suskunluğun geriliminden kurtulmanın "çıkış yolu" da belli: "İnsanın suçlu olacağı yegâne durum, bir silah alıp kendi elleriyle kullanmasıdır."

Marias'ın bu gel gitleri sayfa dolusun diye yaratmadığı çok açık. Yazar suçu örtbas etme, suç ortak olma, vicdan rahatlatma ve sırrın içine girmesinin yükü ve gerçekliğini hissettiriyor bize; konu dönüp dölaşın insanın kendini düşürdüğü hallerde dayanıyor.

OKURA KENDİNİ SORGULATAN YAZAR

Cinayette iş isten geçmiştir, katil katildir ve her şey geri döndürülemez şekilde ilerler. İşlenen cinayeti, bazı tesadüflerin arka arkaya gelmesi sayesinde çözen Dolz'un, hayatında yeni bir aşamaya geçtiğini de söyleyebiliriz. İnsan hangi dürtüyle öldürür ya da birini öldürmek için adam tutar? Bunu gizlemek adına nasıl oyunlar çevirir? Bu sorular, Maria Dolz'un gündelik yaşamının parçası oluyor.

Marias, otopsisini yaptığı cinayetin hiç de sıradan olmadığını; karakterlerin ağızından "haklı gerekçeleri" döktürüp gerçekten ilginç bir manevrayla romanın gidisini değiştiriyor. Başlardaki "görünen, hiç de göründüğü gibi değil" hissiyatı, bir anlamda kanlı canlı hale geliyor.

Marias, hem karmaşık bir ilişki ağı yarattığı hem de bunu, varoluşsal tatlarla beslediği Karasevdalılar'da tekdüzelik, macera, gerilim, aşkın çekici ve pişmanlık uyandıran alacakaranlık yanını felsefi derinliğe sahip bir sorgulamaya ve iç hesaplaşmaya dönüştürüyor. Kitapta altı çizilecek çok fazla satırla beraber zihnimizde uyanan sorular da var. Mesela bu bir aşk romanı mı? Evet. Bir cinayet romanı mı? Kesinlikle. Marias, karakterler aracılığıyla kendimizi sorgulamamıza neden oluyor mu? Hemen hemen her sayfada. Bu sorular ve yanıtları, bize hayli ilginç sürprizlerin kapısını da açıyor. Ama asıl önemli olan, Karasevdalılar'da hiçbir şey göründüğü gibi değil. Marias, bunun altını kalın kalın çiziyor. ■

alibulunmaz@cumhuriyet.com.tr

Karasevdalılar/ Javier Marias/ Çeviren: Salih Nilüfer/ Wapi Kredi Yayınları/ 284 s.

